

GENESIS

Canon van de Schrift

Hoe de boeken van het Oude en Nieuwe Testament als gezaghebbende Schrift werden erkend

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/genesis/canon-van-de-schrift

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Van de Bijbel als geheel naar Genesis	2 min	4
2	Profetisch gezag in het Oude Testament	3 min	5
3	Profeten en apostelen onderscheiden	3 min	6
4	Het gezag en de feilbaarheid van apostelen	3 min	8
5	Gods gezag en het begrip canon	2 min	9
6	Werd de canon bewust gemanipuleerd?	3 min	10
7	De drie delen van het Oude Testament	3 min	11
8	Thora, Profeten en Geschriften	3 min	13
9	De Samaritanen en hun eigen canon	3 min	14
10	Apocriefe en pseudepigrafische boeken	4 min	15
11	De Septuaginta en de apocriefen	4 min	17
12	Katholieken en protestanten over de canon	2 min	18
13	Josephus en Philo over de apocriefen	2 min	19
14	Jezus, de apostelen en de vroege kerk	2 min	20

15	Gnostische evangeliën en Constantijn	4 min	21
16	De apostolische basis van de evangeliën	3 min	23
17	Vroege erkenning van de vier evangeliën	3 min	24
18	Handelingen en de brieven van Paulus	3 min	25
19	Twijfelgevallen in het Nieuwe Testament	4 min	26
20	De definitieve canon en afgewezen boeken	3 min	28
	Om verder te lezen		29

1

Van de Bijbel als geheel naar Genesis

Wanneer we aan de bestudering van een nieuw Bijbelboek beginnen, houd ik altijd graag eerst een inleidende lezing. Elk Bijbelboek brengt namelijk bijzondere, eigen aandachtspunten met zich mee. In veel gevallen moet het auteurschap worden besproken. De meeste boeken die we gaan bestuderen hebben dezelfde auteur, hoewel dat niet voor alle boeken geldt, want we gaan ook Job en Markus bestuderen.

We zullen een inleiding op het boek Genesis krijgen, maar niet als eerste. Zoals ik het zie, moeten we voordat we Genesis best bestuderen eerst de Pentateuch bestuderen. En voordat we de Pentateuch bestuderen, moeten we de hele Bijbel bestuderen. Wat ik hiermee bedoel, is dat we eerst het grootste geheel moeten zien en vervolgens onze blik, onze aandacht, moeten vernauwen tot Genesis. We krijgen dus een inleiding op de Bijbel. Daarna komt er een inleiding op de Pentateuch, het tekstblok waartoe Genesis behoort, de eerste vijf boeken. Vervolgens krijgen we een inleiding op Genesis.

We hebben al veel over de Bijbel gesproken, want we hadden een inleiding met de titel Het gezag van de Schrift. We hebben veel dingen bekeken, maar er zijn enkele zaken rond de Bijbel waarnaar we moeten kijken voordat we verdergaan. Om te beginnen: waarom de Bijbel? Waarom is de Bijbel betrouwbaar? Waarom beschouwen we hem als het Woord van God? We weten dat het een verzameling geschriften is, en niet alles wat in de oudheid werd geschreven, hoort bij de Bijbel. We weten dat iemand heeft besloten om bepaalde documenten wel en andere niet in de Bijbel op te nemen. Veel mensen vragen zich af: 'Waarom vertrouwen we op de beslissing die zij hebben genomen? Hoe weten we dat hier de juiste verzameling ligt?'

2

Profetisch gezag in het Oude Testament

In het algemeen weten we dat de boeken in onze Bijbel zijn opgenomen omdat men gelooft dat het Oude Testament in wezen door profeten is geschreven. Er zijn enkele boeken waarvan men niet noodzakelijkerwijs gelooft dat ze door profeten zijn geschreven: de boeken Kronieken, Ezra en Nehemia. Men gelooft dat Ezra de auteur is van Ezra en ook van Kronieken. Van Ezra werd niet gezegd dat hij een profeet was; er werd gezegd dat hij een schriftgeleerde was. Maar die boeken zijn alleen historisch van aard. Daarom denk ik niet dat er een profeet voor nodig is om de geschiedenis op te schrijven, vooral niet de geschiedenis van zijn eigen tijd.

Maar 1 en 2 Kronieken steunden in sterke mate op boeken die door profeten waren geschreven. In 1 Kronieken 29:29 vertelt de schrijver ons dat hij tot op zekere hoogte, en misschien in sterke mate, steunde op drie boeken die door profeten waren geschreven. Eén daarvan was een boek van de profeet Gad, een ander van de profeet Nathan en nog een ander van de profeet Samuel. Zij waren alle drie tijdgenoten van David. Er wordt dus gezegd dat de geschiedenis in 1 Kronieken verband hield met de geschriften van bepaalde profeten uit Davids tijd.

Wat 2 Samuel betreft, weten we misschien niet welke andere profetische geschriften daarop van invloed kunnen zijn geweest. Maar de Joden geloofden dat wat Ezra schreef gezaghebbend was en op de een of andere manier profetische legitimatie had, ook al was hij zelf misschien geen profeet. Zo waren ook Lukas en Markus geen apostelen, maar werden hun geschriften als apostolisch beschouwd vanwege hun nauwe band met de apostelen.

Afgezien van die paar boeken wordt aangenomen dat de boeken van het Oude Testament door profeten zijn geschreven. Zelfs van sommige historische boeken, van de meeste historische boeken, wordt gedacht dat ze door profeten zijn geschreven. Een profeet is een man die door God geroepen was om een boodschapper voor Zijn volk te zijn en die door God geïnspireerd was om de woorden te spreken die God wilde dat hij sprak. Veel van deze profeten spraken als spreekbuizen van God. Ze ontvingen daadwerkelijk een woord van God en spraken dat in de eerste persoon uit: 'Ik, de Heere, ben van plan dit of dat te doen.'

Maar niet alle profeten spraken op die manier. Mozes was bijvoorbeeld een profeet en werd beschouwd als een van de grote profeten, in feite als de grootste van de profeten. Toch kwam het niet vaak voor dat Mozes als spreekbuis van God sprak, hoewel hij openbaringen van God ontving, wetten van God, enzovoort. Hij kende beslist de gedachten van God. Hij stond voor God in de tabernakel en had gemeenschap met God. Daarom werd hij beschouwd als iemand die God had uitgekozen, onderricht en geïnspireerd om het volk te leiden en namens God te spreken.

3

Profeten en apostelen onderscheiden

Hoe dan ook, gewoonlijk bepaalt de profetische legitimatie of een boek in het Oude Testament werd opgenomen. In het Nieuwe Testament ligt dat anders. Het Nieuwe Testament is niet door profeten geschreven, maar door apostelen. Het Nieuwe Testament maakt onderscheid tussen profeten en apostelen. Paulus zei in Efeze 4:11 dat Christus, toen Hij opvoer, gaven aan de mensen gaf:

En Hij heeft sommigen gegeven als apostelen, anderen als profeten, weer anderen als evangelisten en nog weer anderen als herders en leraars,

EFEZE 4:11

Paulus maakte aan het einde van 1 Korinthe 12 ook onderscheid tussen apostelen en profeten. Daar zei hij:

God nu heeft sommigen in de gemeente een plaats gegeven: ten eerste apostelen, ten tweede profeten, ten derde leraars, vervolgens krachten, daarna genadegaven van genezingen, vormen van hulpverlening, bestuurlijke gaven, allerlei talen.

1 KORINTHE 12:28

Het is interessant dat Paulus kennelijk dacht dat de apostelen zelfs boven de profeten stonden wat gezag betreft, want hij zei:

God nu heeft sommigen in de gemeente een plaats gegeven: ten eerste apostelen, ten tweede profeten, ten derde leraars, vervolgens krachten, daarna genadegaven van genezingen, vormen van hulpverlening, bestuurlijke gaven, allerlei talen.

1 KORINTHE 12:28

Het Nieuwe Testament werd, anders dan het Oude, niet door profeten geschreven. Het Oude Testament werd dus geschreven door mannen die rechtstreekse inspiratie ontvingen. Ten minste wanneer zij godsspraken van God doorgaven, hebben we reden om te geloven dat uiteindelijk de woorden van God zelf op schrift werden gesteld. De meeste profeten spraken hun godsspraken eigenlijk alleen maar uit, en soms schreef iemand anders ze op. Maar hoe dan ook, hun woorden waren in het Oude Testament de woorden van God.

In het Nieuwe Testament waren het, zoals ik al zei, niet de profeten die het schreven. Er waren profeten in de vroege gemeente, maar voor zover wij weten heeft geen van hen Schrift geschreven. Geen van hun geschriften is voor ons als Schrift bewaard gebleven, behalve natuurlijk het boek Openbaring. Dat is inderdaad een profetie, maar het is tevens door een apostel geschreven, en het is het enige profetische boek van het Nieuwe Testament.

Er zijn andere boeken van het Nieuwe Testament die profetieën bevatten. In de Evangeliën staan bijvoorbeeld enkele profetieën die Jezus uitsprak. In de geschriften van Paulus en Petrus staan enkele voorspellingen over toekomstige dingen, maar die geschriften zijn niet in de eerste plaats profetisch. Ze zijn in de eerste plaats apostolisch.

4

Het gezag en de feilbaarheid van apostelen

Het verschil is dat een apostel iemand is die officieel wordt uitgezonden als gezant, als ambassadeur, iemand die officieel namens iemand anders spreekt. Een apostel van Jezus Christus is door Jezus Christus aangesteld om officieel namens Hem te spreken en draagt daarom Zijn gezag. Wat zo iemand zegt, is al vooraf goedgekeurd door Degene Die hem heeft gezonden.

Het is interessant dat de apostelen niet beweerden onfeilbaar te zijn, maar wel beweerden dat ze apostelen waren. Ik ken niets wat de apostelen ooit geschreven hebben waarin een dwaling van hun kant tot uiting kwam. Maar we weten wel dat de apostelen in hun privéleven heel goed in staat waren fouten te maken. We weten dat Petrus bij één gelegenheid beslist een fout maakte. Volgens Galaten hoofdstuk 2 moest Paulus hem in het openbaar terechtwijzen. Beide mannen waren apostelen. Als we zeggen: ‘Niet Petrus vergiste zich, maar Paulus’, dan was hij óók een apostel. Het feit dat twee apostelen het oneens waren, betekent dat een van hen ongelijk moest hebben.

Zo hadden Paulus en Barnabas ook een meningsverschil over de vraag of Markus hen op hun tweede zendingsreis moest vergezellen. Blijkbaar werden ze het daar niet over eens, en dus had ook hier een van hen ongelijk. Het is dus mogelijk dat een apostel een fout maakt. Ik denk niet dat enige apostel een rampzalige fout heeft gemaakt.

Wanneer ze schreven, hebben we geen enkele reden om te geloven dat ze iets opschreven waarin hun eigen onjuiste opvattingen tot uiting kwamen. Maar ze beweerden niet dat dit onmogelijk was. Ze beweerden eenvoudigweg dat ze apostelen van Christus waren en dat ze namens Christus spraken. Wij aanvaarden hun geschriften alsof Christus ze geschreven had, omdat ze Zijn gezag dragen.

Maar er is een verschil tussen profetisch en apostolisch gezag. Profetisch gezag berust op het feit dat de man een godsspraak van God ontvangt en dat zijn woorden zelf de woorden van God zijn. De apostelen beweerden dat niet over hun eigen woorden. Soms beweerden ze in feite het tegenovergestelde. Paulus zei:

Wat betreft hen die nog maagd zijn, heb ik geen bevel van de Heere. Ik geef echter mijn mening als iemand die barmhartigheid van de Heere heeft gekregen om trouw te zijn.

1 KORINTHE 7:25

Maar het oordeel van een man als Paulus is oneindig veel meer waard dan het oordeel van ieder van ons, omdat Jezus hem een opdracht had gegeven. Hij heeft Jezus talloze keren gezien. Hij ontving openbaringen, waarvan sommige zo verheven waren dat hij zei dat het hem niet was toegestaan enkele van de dingen te herhalen die hij gezien en gehoord had toen hij in de derde hemel was. Zo'n man kan met gezag spreken.

5

Gods gezag en het begrip canon

De verzameling geschriften in het Nieuwe Testament is dus een verzameling apostolische geschriften. Daarom hebben beide Testamenten gezag. Ze ontleen dat aan verschillende bronnen. Of liever gezegd: in beide gevallen is het gezag van God afkomstig, maar het wordt in elk geval op een andere manier overgebracht. Het Oude Testament werd overgebracht door rechtstreekse godsspraken, het Nieuwe Testament door goedgekeurde mannen met gezag, die Christus aanstelde om namens Hem te spreken. Jezus zei:

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: als iemand hem ontvangt die Ik zal zenden, ontvangt hij Mij, en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem Die Mij gezonden heeft.

JOHANNES 13:20

Dus wat de apostelen zeiden aannemen, komt op hetzelfde neer als aannemen wat Jezus zei.

Daarom hebben we de boeken die we hebben. Maar zelfs dan zijn er geschillen geweest over de vraag welke boeken werkelijk profetisch en welke boeken werkelijk apostolisch zijn. Die geschillen bestonden in de begintijd van de gemeente, en zelfs onder de Joden, toen besloten werd welke boeken in het Oude Testament thuishoren.

Hier komen we bij de kwestie die we de canon van de Schrift noemen. Het woord canon is een Latijns woord dat oorspronkelijk regel of maatstaf betekende, en later een lijst van goedgekeurde of gezaghebbende boeken ging betekenen. Wanneer we dus over de canon van de Schrift spreken, zouden we eenvoudigweg kunnen zeggen dat de canon de goedgekeurde verzameling is.

6

Werd de canon bewust gemanipuleerd?

Maar hoe weet je wie de beslissing over de canon van de Schrift heeft genomen? Er bestaan populaire ideeën, bekend geworden door romans en films als *The Da Vinci Code*. Die suggereren dat de canon van de Schrift werd vastgesteld door mannen met een eigen agenda, gewetenloze mannen, misschien zelfs mannen die ervoor wilden zorgen dat hun eigen leerstellingen bewaard bleven en andere werden weggelaten. Er is geen bewijs dat dit zo is. Zij die zeggen dat het zo is, gissen alleen maar. De meesten van hen hebben nooit enig onderzoek gedaan om na te gaan of hun vermoeden ook maar enigszins gefundeerd, geloofwaardig of aannemelijk is. Het bewijs wijst erop dat de canon van het Oude Testament werd vastgesteld door mensen die heel graag wilden weten welke boeken daar werkelijk van Godswege in thuishoorden. Het waren natuurlijk de Joden die de geschriften van de profeten hebben bewaard die in ons Oude Testament terechtgekomen zijn. Je zult je herinneren dat de Joden tijdens het leven van de profeten niet welwillend tegenover hen stonden. Bijna nooit werden de profeten door hun tijdgenoten aanvaard, en velen van hen werden door hun tijdgenoten gedood. Dus zeiden de nakomelingen van degenen die de profeten hadden gedood op een later tijdstip: 'Wacht eens even. Deze mannen spraken werkelijk namens God.' En ze erkenden hen inderdaad.

Trouwens, de boeken die ze bewaard hebben, waren niet bepaald vleidend voor hen. Als de Joden een verzameling geschriften wilden bewaren die de Joden vleide, dan hadden ze de verkeerde geschriften uitgekozen. Want het Oude Testament beschrijft het

Joodse volk als een volk dat voortdurend opstandig is — niet voortdurend, maar in elk geval herhaaldelijk — afvallig wordt, de verkeerde kant opgaat, dwaze fouten maakt en Gods toorn over zich afroept. Het is niet bepaald het soort roemrijke geschiedenis dat de meeste volken over zichzelf bewaren.

We hebben bijvoorbeeld in de Egyptische geschiedschrijving geen enkel verslag van de uittocht. Dat komt echter grotendeels doordat de Egyptische farao's en de meeste heidense koningen er de voorkeur aan gaven een geschiedenis te bewaren die hen in een goed daglicht stelde. De uittocht stelde Egypte niet in een goed daglicht. Daardoor kwamen ze zwak en dwaas over, en als mensen die diep vernederd waren door de God van de Hebreëën. Als de Joden waren geweest zoals de Egyptenaren, de Babyloniërs of vele anderen, zouden ze die boeken, waarin ze er zo slecht vanaf komen, niet hebben bewaard. Maar ze hebben die om slechts één reden bewaard: nadat de boeken geschreven waren, gingen ze geloven dat ze echt waren en dat de profeten die ze geschreven hadden voorspellingen deden die uitkwamen. Ze beseften dat zij, of hun voorouders, een fout hadden gemaakt door hen te doden.

Er lijkt dus werkelijk geen enkel bewijs te zijn dat de Joden boeken uitkozen naar hun eigen smaak of op grond van hun voorkeur voor de inhoud ervan. Ze waren veeleer toegewijd aan God en wilden die boeken bewaren waarvan werkelijk bewezen was dat ze echt van Hem afkomstig waren.

7

De drie delen van het Oude Testament

De canon van het Oude Testament bestaat voor de Joden uit drie hoofdgedeelten: de Wet, de Profeten en de Geschriften. De Geschriften worden soms de Hagiographa genoemd, wat 'heilige geschriften' betekent. Hagio is Grieks voor 'heilig' en grapha is het Griekse woord voor 'geschriften' of 'Schriften'. In het Grieks wordt hetzelfde woord zowel voor Schrift als voor geschriften gebruikt.

De eerste keer dat deze drie gedeelten van het Oude Testament worden genoemd, is ongeveer 130 jaar voor Christus, in een apocrief boek dat Sirach heet en in sommige Bijbels ook Ecclesiasticus wordt genoemd. Sirach werd ongeveer 130 jaar voor Christus geschreven en maakte daarom geen deel uit van de Bijbel. De laatste profeet van wie we weten dat hij geschreven heeft, was Maleachi. Zijn boek is het laatste boek in ons

Oude Testament, maar hij schreef ongeveer 400 jaar voor Christus. Tussen de afsluiting van het Oude Testament met Maleachi en het begin van het Nieuwe Testament ligt dus een periode van ongeveer 400 jaar.

In die tijd schreven de Joden nog steeds boeken, en een daarvan heette Ecclesiasticus, of Sirach. In dat boek noemde de schrijver de Wet, de Profeten en de Heilige Geschriften als een verzameling die in zijn tijd al gezaghebbend was, of die onder de Joden al als Schrift werd erkend.

Dit is belangrijk voor ons als christenen. Wanneer we er bijvoorbeeld op wijzen dat Jezus veel van de profetieën van het Oude Testament vervulde, zeggen sceptici soms: ‘Hoe weten we dat die profetieën niet pas achteraf geschreven zijn? Hoe weten we dat iemand die profetieën niet heeft veranderd en zo heeft opgeschreven dat het leek alsof ze over Jezus gingen, nadat Jezus had geleefd?’ Maar we zien dat de Joden hun verzameling geschriften 130 jaar voor Christus al officieel hadden, en misschien al aanzienlijk eerder. We weten niet hoeveel eerder. Dit is eenvoudigweg de vroegste gedocumenteerde verwijzing naar deze drie gedeelten.

Ook de schrijvers van het Nieuwe Testament verwezen naar deze gedeelten. Jezus deed dat in Lukas 24. In Lukas 24, vers 44, staat:

En Hij zei tegen hen: Dit zijn de woorden die Ik tot u sprak toen Ik nog bij u was, dat alles vervuld moest worden wat over Mij geschreven staat in de Wet van Mozes en in de Profeten en in de Psalmen.

LUKAS 24:44

Psalmen was het voornaamste boek van de verzameling die de Geschriften werd genoemd. Jezus erkende dus deze drie gedeelten van het Oude Testament: de Wet, de Profeten en de Psalmen. De Psalmen was een verkorte aanduiding voor de Heilige Geschriften die de derde categorie vormden.

8

Thora, Profeten en Geschriften

De Wet was de Thora. Thora is het Hebreeuwse woord voor ‘wet’. Als je ver genoeg teruggaat, was het woord Thora oorspronkelijk, etymologisch gezien, afgeleid van het woord ‘schieten’, zoals bij het afschieten van een pijl. Blijkbaar kreeg het in de loop der jaren de betekenis van ‘richten’, zoals je een pijl richt die je op het punt staat af te schieten. Daarna ontwikkelde het zich verder, totdat het ‘richting geven’ of ‘onderwijzen’ betekende. Thora betekent dus ‘onderricht’, hoewel het het woord is dat de Joden gebruiken voor de Wet, de Wet van Mozes. Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium worden de Thora genoemd. Dat is de eerste indeling van het Oude Testament.

Dan zijn er de Profeten. De Joden erkennen bepaalde boeken als Profeten die wij misschien niet zo zouden beschouwen. Jozua, Richteren en de boeken Samuel en Koningen werden bijvoorbeeld Profeten genoemd. Dat zijn in feite historische verhalen. De Joden noemden die de vroege profeten, of de vroegere profeten. Vervolgens waren Jesaja, Jeremia, Ezechiël en wat zij de Twaalf noemden, namelijk de Kleine Profeten — wij noemen hen de Kleine Profeten, de Twaalf — de latere profeten. In het gedeelte van de Profeten hebben ze dus de vroege profeten en de latere profeten.

Nu zijn er bepaalde boeken die wij onder de Profeten rekenen, maar de Joden niet. Zij rekenen die tot de Geschriften. Zo rekenden zij Daniël en Klaagliederen tot deze derde categorie, de Geschriften. Ook Ruth en Esther rekenden zij daartoe, en natuurlijk Psalmen, Spreuken, Prediker en Hooglied. Dit zijn dus allerlei verschillende geschriften. Het is niet met zekerheid bekend waarom Daniël bij de Geschriften werd geplaatst in plaats van bij de Profeten, en trouwens ook niet waarom dat met Ruth gebeurde. Ruth is een historisch verhaal, en Esther ook. Maar om welke redenen dan ook rekenden de Joden die boeken tot de Geschriften, in plaats van ze te plaatsen waar wij dat zouden doen. Hun canon bevat dezelfde boeken als onze canon, maar in de Joodse Bijbel staan ze in een andere volgorde dan in onze Bijbel. Het interessante is dat de Joden dezelfde canon van het Oude Testament hadden als wij.

9

De Samaritanen en hun eigen canon

Nu waren er sommigen die daar anders over dachten. De Samaritanen scheidden zich omstreeks 110 voor Christus af van de Joden. De Samaritanen waren een volk ten noorden van Juda. Jezus kwam hen tegen. De Joden verachtten hen als volk. De Samaritanen en de Joden hielden absoluut niet van elkaar. Toen Jezus met de vrouw bij de bron sprak, sprak Hij met een Samaritaanse, en de meeste Joden zouden niet met Samaritanen praten — en trouwens ook niet met vrouwen. Jezus doorbrak in dat gesprek in beide opzichten de gewoonte.

De vrouw was verbaasd toen Jezus haar om drinkwater vroeg, want ze zei:

De Samaritaanse vrouw dan zei tegen Hem: Hoe vraagt U, Die een Jood bent, van mij te drinken, die een Samaritaanse vrouw ben? Want Joden hebben geen omgang met Samaritanen.

JOHANNES 4:9

Dat kwam doordat de Samaritanen in een vroegere tijd waren ontstaan door gemengde huwelijken tussen Israëlieten en heidenen. Het Israëlitische bloed was zo grondig vermengd dat er een volk was ontstaan dat de Joden als een halfras beschouwden: niet heidens en ook niet Joods, maar beslist niet Joods genoeg om door het Joodse volk als rein en aanvaardbaar te worden beschouwd.

De Samaritanen hadden zich in de tijd na de ballingschap tegen Zerubbabel en tegen Ezra en Nehemia verzet. In het jaar 110 voor Christus hadden de Joden de Samaritaanse tempel verwoest, die op de berg Gerizim stond. De Joden hadden hun tempel natuurlijk op de berg Sion in Jeruzalem. De Samaritanen hadden naast het judaïsme een concurrerende godsdienst gesticht en hun tempel op een andere berg gebouwd, de berg Gerizim.

Je herinnert je misschien dat de vrouw bij de bron tegen Jezus zei:

De vrouw zei tegen Hem: Heere, ik zie dat U een profeet bent. Onze vaders hebben op deze berg aanbeden, en bij u zegt men dat in Jeruzalem de plaats is waar men moet aanbidden.

JOHANNES 4:19-20

Ze bedoelt de berg Gerizim, waar ooit een tempel had gestaan.

Ze verwees naar het feit dat de Samaritanen en de Joden ieder hun eigen berg en hun eigen heiligdom hadden, waar zij de aanbidding van God toestonden. Maar de Joden hadden het heiligdom van de Samaritanen in 110 voor Christus verwoest, en dat was de definitieve breuk tussen die twee.

In die tijd aanvaardden de Samaritanen alleen de Thora, alleen de Wet, als hun Bijbel, omdat ze geloofden dat de latere boeken ertoe neigden Jeruzalem als heiligdom aan te wijzen. Wanneer je bij de boeken van Samuel en dergelijke komt, zie je dat David Jeruzalem als de plaats vestigt en dat Salomo daar het heiligdom bouwt. De tempel in Jeruzalem staat centraal in de rest van het Oude Testament. Waarschijnlijk was dat dus de voornaamste reden waarom de Samaritanen alles behalve de Thora verwierpen.

Ook wordt gedacht dat de Sadduceeën in de tijd van Jezus alleen de Thora aanvaardden. Dit is gebaseerd op iets wat Josephus heeft gezegd, en de meesten leggen dat zo uit dat de Sadduceeën geen enkele Schrift erkenden behalve de vijf boeken van Mozes, de Thora. Maar zij en de Samaritanen verschilden daarin van de Joden in het algemeen. De meeste Joden erkenden de Wet, de Profeten en de Geschriften als Schrift.

10

Apocriefe en pseudepigrafische boeken

Nu waren er boeken die de apocriefen werden genoemd. Ze werden pas later de apocriefen genoemd, maar het zijn boeken die in de periode tussen de testamenten zijn geschreven. Weet je nog dat ik zei dat de laatste schrijvende profeet van Israël Maleachi was, vierhonderd jaar voor Christus? Daarna waren er natuurlijk geen

profeten meer, totdat Johannes de Doper in het tijdperk van het Nieuwe Testament kwam. We hebben daarom vierhonderd jaar tussen deze testamenten waarin God niet werkelijk profeten inspireerde om te spreken of te schrijven.

Toch zetten de Joden hun literaire traditie voort. Ze schreven hun geschiedwerken en hun opbouwende boeken. Het enige probleem is dat ze niet als profeten schreven. Ze waren niet geïnspireerd. Zo hebben wij ook veel goede christelijke boeken die we mensen zouden aanraden te lezen omdat ze opbouwend zijn, maar we zouden ze niet geïnspireerd noemen. We zouden mensen kunnen aanraden boeken van A. W. Tozer, *My Utmost for His Highest* of enkele van die geestelijke boeken te lezen die de meeste mensen opbouwend hebben gevonden. Maar we willen die niet in de Bijbel opnemen. We geloven niet dat ze op hetzelfde niveau staan als de Bijbel.

De Joden schreven dus ook een aantal boeken in die periode van vierhonderd jaar tussen de testamenten. Sommige daarvan waren historisch van aard. Sommige worden door geleerden als betrouwbare geschiedschrijving beschouwd. Van sommige wordt gedacht dat ze enigszins fantasierijk zijn. Sommige lijken legendarisch te zijn. En dan waren er ook wijsheidsboeken die op Spreuken leken. Het boek *Ecclesiasticus*, of *Sirach*, is zo'n boek. Er is ook een boek dat de *Wijsheid van Salomo* heet. Dat laatste boek brengt aan het licht dat sommige van deze boeken die in de periode tussen de testamenten zijn geschreven, de naam droegen van iemand die eerder had geleefd. De *Wijsheid van Salomo* is bijvoorbeeld niet door Salomo geschreven. Het was een nabootsing van de stijl van het boek *Spreuken*, dat door Salomo was geschreven. Maar het apocriefe boek *Wijsheid* beweerde van Salomo te zijn, terwijl dat niet zo was.

Er was ook een boek dat beweerde door Baruch geschreven te zijn. Baruch was de schriftgeleerde van de profeet Jeremia, maar het Boek Baruch werd lang na het leven van die mannen geschreven. Dit is wat wetenschappers pseudepigrafische literatuur noemen. Daar heb je een woord om aan je woordenschat toe te voegen. Dat zul je vaak gebruiken: pseudepigrafisch. Je kunt het eerste deel van het woord herkennen. Pseudo betekent vals, en het laatste deel, grafisch, komt van *grapha*, geschriften. Ik kan je niet vertellen waar de middelste lettergreep in het Grieks vandaan komt, maar in wezen betekent pseudepigrafische literatuur: geschreven onder een valse naam.

In de tweede eeuw waren er veel pseudepigrafische evangeliën, zoals het Evangelie van Thomas, het Evangelie van Petrus, het Evangelie van Maria en het Evangelie van Filippus. Die zijn niet door deze mensen geschreven. Ze werden lang na hun dood

geschreven door mensen die wilden dat hun lezers dachten dat ze door deze mensen geschreven waren. Een boek dat onder een valse naam is geschreven, alsof de auteur iemand is die in werkelijkheid niet de auteur is, behoort tot een categorie literatuur die pseudepigrafische literatuur wordt genoemd.

11

De Septuaginta en de apocriefen

Veel van de boeken die in de intertestamentaire periode werden geschreven, waren weliswaar niet geïnspireerd, maar ze waren behoorlijk opbouwend. Ze vonden hun weg naar de Griekse vertaling van het Oude Testament. De meeste wetenschappers geloven dat men ongeveer 285 jaar voor Christus begon het Oude Testament in het Grieks te vertalen. Dat gebeurde over een lange periode. Volgens de legende werd het gedaan door ruim zeventig Joodse geleerden in Alexandrië in Egypte. De naam van die vertaling is de Septuaginta. Dat is een woord dat je moet kennen. Je kunt leven zonder te weten wat pseudepigrafen zijn, maar als christen behoor je beslist te weten wat de Septuaginta is, omdat die een alternatieve bron voor het Oude Testament is.

Ons Oude Testament werd in het Hebreeuws geschreven, maar de Septuaginta werd in het Grieks geschreven. Het is een vertaling van het Hebreeuwse Oude Testament in het Grieks. Ongeveer drie eeuwen voor Christus waren de Joden, net als alle anderen, door Alexander de Grote veroverd en onder Griekse heerschappij gekomen. Alexander had het Grieks als taal aan zijn hele rijk opgelegd, en er waren steeds minder mensen die Hebreeuws lazen. Volgens het verhaal vertaalden deze Joodse geleerden in Alexandrië hun Hebreeuwse Schriften in het Grieks, zodat mensen die Grieks kenden en geen Hebreeuws kenden ze konden lezen. Het is feitelijk het eerste geval in de geschiedenis waarin een boek uit zijn oorspronkelijke taal in een andere taal werd vertaald. Voor zover wij weten, is de Bijbel het eerste boek dat ooit vertaald is.

Toen ze eenmaal klaar waren met het vertalen van de boeken van het Oude Testament in het Grieks, gingen ze verder. Ze bleven andere Joodse religieuze literatuur in het Grieks vertalen. Zo begon de Septuaginta uit te dagen met boeken die niet tot de Bijbel behoorden, waaronder deze intertestamentaire boeken. Doordat de Septuaginta

enkele van deze boeken bevatte, ontstond er verwarring over de vraag of ze wel of niet tot de Schrift behoorden. Ik weet niet of het voor de Joden verwarrend was, maar later was het wel verwarrend voor christenen.

Daarom nemen rooms-katholieken deze intertestamentaire boeken nog altijd op in hun Oude Testament: ze zeggen dat ze in de Septuaginta stonden. Hoewel dat trouwens een nogal inconsequente regel is die ze toepassen, want de Septuaginta bevatte ook andere boeken die de katholieken niet erkennen. Er waren Eerste en Tweede Esdras en Derde en Vierde Makkabeeën, en de katholieke Bijbel erkent die niet. De rooms-katholieken nemen Eerste en Tweede Makkabeeën in hun Bijbel op, maar Derde en Vierde Makkabeeën nemen ze niet op. Toch zijn die allemaal in de Septuaginta te vinden. Degenen die de zogenoemde apocriefen opnemen, volgen dus een inconsequente regel.

Ik geloof dat het Hiëronymus was die in de vijfde eeuw als eerste de term apocriefen gebruikte, toen hij de Vulgaatvertaling van de hele Bijbel in het Latijn maakte. Toen Hiëronymus de Bijbel in het Latijn vertaalde, gebruikte hij het woord apocriefen voor deze boeken die tussen de twee Testamenten waren geschreven. Het woord apocriefen betekent verborgen, en het is niet eens met zekerheid bekend waarom Hiëronymus dat woord koos om naar deze boeken te verwijzen. Sommige wetenschappers denken dat dit komt doordat men een boek niet wilde vernietigen wanneer het niet als een heilig boek werd beschouwd, maar wel een gerespecteerd boek was. Men wilde het echter ook niet opnemen, dus verborg men het. Misschien koos Hiëronymus daarom die term. Apocriefen betekent verborgen, en we noemen deze boeken apocriefe geschriften.

12

Katholieken en protestanten over de canon

De reden waarom ik dit allemaal ter sprake breng, is dat we het hebben over de canon, oftewel de juiste verzameling boeken van het Oude Testament. Onder christenen bestaat onenigheid over die canon, dat wil zeggen, tussen rooms-katholieken en protestanten. Protestanten hebben de apocriefen namelijk eigenlijk nooit als Schrift aanvaard. Bedenk daarbij dat Luther tot aan de Reformatie katholiek was. Hij was een rooms-katholieke monnik en ging toen geloven in leerstellingen die later met

protestanten in verband werden gebracht. Hij is de grondlegger van die beweging. Maar als rooms-katholiek las hij een Latijnse Bijbel waarin de apocriefen stonden. Hij las de Vulgaat, de Latijnse vertaling die Hiëronymus had gemaakt.

Luther vertaalde de Bijbel in het Duits, maar hij wist niet zeker wat hij met de apocriefe boeken moest doen, omdat hij ervan overtuigd was dat ze niet werkelijk Schrift waren. Hij nam ze afzonderlijk in zijn vertaling op en zei dat hij geloofde dat deze boeken opbouwend en nuttig waren voor christenen om te lezen, maar dat ze geen Schrift waren. Ze waren niet geïnspireerd. Sindsdien is dat voor het grootste deel de opvatting van protestantse wetenschappers geweest.

Er bestaat natuurlijk dit geschil: behoren de apocriefe boeken werkelijk tot de canon van het Oude Testament? Als dat zo is, is het een schande dat onze Bijbels ze weglaten. Maar als dat niet zo is, schept het verwarring om ze erin op te nemen. De argumenten om ze niet in de Bijbel op te nemen zijn de volgende. Er wordt eigenlijk nergens beweerd dat deze boeken door profeten geschreven zijn. De Joden geloofden niet dat ze door profeten geschreven waren. Ze verschenen nadat het profetische tijdperk was afgesloten, na de tijd van Maleachi, toen er geen profeten meer kwamen. Hoewel deze boeken in sommige gevallen de namen droegen van bekende personen uit het Oude Testament, geloofden de Joden niet dat ze door profeten geschreven waren.

Het bewijs wijst er daarom op dat de Joden ze niet als Schrift aanvaardden, hoewel ze ze wel in de Septuaginta opnamen toen ze de Griekse vertaling maakten. Ze namen ze inderdaad op, en daarnaast nog andere boeken. De Septuaginta bevat veel boeken die geen Schrift zijn, naast de Schrift.

13

Josephus en Philo over de apocriefen

Josephus was een Joodse geschiedschrijver die leefde in de tijd van de apostelen. Hij werd ongeveer twee of drie jaar na de dood van Jezus geboren. Josephus heeft Jezus nooit gezien, maar hij woonde in Jeruzalem in dezelfde tijd als de apostelen. Hij was geen christen, maar hij was een grondig geschiedschrijver. Nadat Jeruzalem gevallen was, schreef hij twee belangrijke werken en enkele kleinere historische werken. Het is interessant dat zijn werken bewaard zijn gebleven, terwijl er maar heel weinig historische werken uit die periode bewaard zijn gebleven.

In zijn werk vertelt Josephus ons dat de apocriefe geschriften niet werden beschouwd als even geloofwaardig als de geïnspireerde boeken van het Oude Testament. Josephus lijkt dus de houding van het Joodse volk van zijn tijd tegenover die boeken weer te geven. Hij gaf aan hoeveel boeken de Joden erkenden, en die lijken overeen te komen met de boeken die wij in ons Oude Testament erkennen. Uit wat hij schrijft, lijkt te volgen dat de apocriefe boeken niet thuishoorden in de Bijbel die de Joden gebruikten. Ze beschouwden die boeken niet als Schrift.

Zo was er ook een andere Jood die in dezelfde tijd leefde, Philo. Hij was een zeer beroemde Joodse filosoof en religieuze schrijver die in Alexandrië in Egypte leefde, in dezelfde tijd als de apostelen. Terwijl Josephus in Jeruzalem was, was Philo in Alexandrië. Hij was een Joodse autoriteit. Hoewel hij uitvoerig citeerde uit de canonieke boeken van het Oude Testament, citeerde hij nooit uit de apocriefe boeken en aanvaardde hij ze blijkbaar evenmin als Schrift.

We hebben dus reden om te geloven dat de Joden in de tijd van Jezus de apocriefe boeken, de apocriefen, niet als Schrift aanvaardden. We hebben nog meer bewijs van Jezus en de apostelen, van wie we weten dat ze veel uit het Oude Testament citeerden. Men denkt dat het Nieuwe Testament ongeveer driehonderd citaten uit het Oude Testament bevat. Het zijn ongeveer driehonderd aanhalingen, maar er staat geen enkele aanhaling of geen enkel citaat uit de apocriefe boeken in.

14

Jezus, de apostelen en de vroege kerk

Dat zou vreemd lijken als Jezus en de apostelen de apocriefe boeken als Schrift erkenden. Het zou vreemd zijn als ze er nooit uit citeerden, terwijl ze zo uitvoerig citeerden uit de boeken die wij als Schrift beschouwen en als Schrift kennen. Het lijkt erop dat Josephus, Philo, Jezus en de apostelen er allemaal van getuigen dat de vrome Joden in de eerste eeuw de apocriefe boeken niet als Schrift aanvaardden.

Wat dit verwarrend maakt, is dat latere kerkvaders, vooral vanaf de derde eeuw, wel uit de apocriefe boeken citeerden alsof die Schrift waren. Toen de Rooms-Katholieke Kerk in latere eeuwen opkwam, aanvaardde zij dus de apocriefe boeken, en dat doet zij

nog steeds. Rooms-katholieken nemen ze nog steeds in hun Bijbels op, maar ze staan allemaal in het Oude Testament. In de katholieke Bijbel staan geen apocriefe boeken van het Nieuwe Testament.

Het lijkt er dus op dat de protestanten terecht de apocriefe boeken niet in het Oude Testament opnemen. Daarom bevat de protestantse Bijbel naar mijn overtuiging de juiste canon van het Oude Testament. In de tweede eeuw, dus voordat de kerkvaders uit de apocriefen als gezaghebbende boeken begonnen te citeren, haalden Justinus de Martelaar en Theophilus van Antiochië vaak Schriftgedeelten uit het Oude Testament aan, maar ze citeerden niet uit de apocriefen.

De vroegst bekende lijst van boeken van het Oude Testament onder christenen werd opgesteld door een man die Melito heette. In het jaar 170 na Christus stelde hij een lijst op van de boeken die christenen als Schrift in het Oude Testament erkenden, en de apocriefen stonden daar niet bij. Het lijkt er dus op dat de vroege kerk, zelfs tot in de tweede eeuw, de apocriefen niet erkende. Latere kerkvaders deden dat wel, en uiteindelijk namen de rooms-katholieken ze aan.

15

Gnostische evangeliën en Constantijn

Dat is waarschijnlijk alles wat ik over de canon van het Oude Testament te zeggen heb. Ik wil het hebben over de canon van het Nieuwe Testament, omdat we soms horen dat veel door christenen geschreven boeken uit de canon van het Nieuwe Testament zouden zijn verwijderd. Dit zou vooral gelden voor evangeliën, verslagen van het leven van Jezus. Ik heb gezegd dat er apocriefe evangeliën zijn die in de tweede en derde eeuw geschreven werden. Sommige mensen zeggen tegenwoordig dat deze apocriefe evangeliën in werkelijkheid de gezaghebbende zijn. Het zijn geen christenen, maar niet-christenen, die dat zeggen, en in de meeste gevallen willen ze daarmee het christendom ondermijnen. Ze zeggen dat er in de vroege kerk verschillende geloofsstromingen over Jezus bestonden en dat de gnostici die de apocriefe evangeliën schreven de echte, ware christenen waren. Maar de evangeliën die wij in onze Bijbel hebben, zouden door een andere denkrichting binnen het christendom geschreven zijn.

Ze zeggen dat Constantijn in de vierde eeuw de gnostische evangeliën heeft weggelaten en de vier evangeliën die wij hebben, wat wij de canonieke evangeliën zouden noemen, naar het woord ‘canon’, heeft opgenomen. Het argument dat je vaak hoort, is dat de eerste christenen Jezus slechts als een mens beschouwden, maar dat Hij in latere generaties meer als een goddelijk wezen werd opgevat. Ze zeggen dat de gnostische evangeliën Hem voorstellen als een mens, louter een mens, maar dat Constantijn Christus wilde vergoddelijken en daarom alleen zijn goedkeuring gaf aan de evangeliën die wij hebben, waarin Hij als Godheid wordt voorgesteld.

Degenen die dat argument aanvoeren, zijn niet erg vertrouwd met de evangeliën in de Bijbel en ook niet met de apocriefe evangeliën. Want in werkelijkheid waren juist de gnostici, de schrijvers van de apocriefe evangeliën, degenen die Hem niet als een echte mens voorstelden. De gnostici geloofden dat Jezus niet werkelijk menselijk was. Ze geloofden dat Hij een geestelijk wezen was. Sommige gnostici zeiden zelfs dat Jezus tijdens het lopen geen voetafdrukken achterliet, omdat Hij volgens hen slechts een verschijning was. Hij zag er alleen maar uit als een mens, maar had niet werkelijk een lichamelijk bestaan. Dat is wat de gnostici leerden.

Onze evangeliën daarentegen stellen Hem juist heel nadrukkelijk als een mens voor. Ze laten Hem honger krijgen. Ze vertellen dat Hij in slaap valt omdat Hij uitgeput is. Alles aan Hem is menselijk. Het Evangelie van Johannes laat duidelijker uitkomen dan de andere dat Hij, naast mens, ook God was, Die mens was geworden.

The Da Vinci Code geeft dit onderscheid bijvoorbeeld als volgt weer: de canonieke evangeliën zouden leren dat Jezus God is, terwijl de gnostische evangeliën Hem meer als mens zouden voorstellen. Daarmee probeert het boek de evangeliën van onze Bijbel te ondermijnen. Dan Brown, die The Da Vinci Code schreef, had zichzelf enige gêne kunnen besparen door deze documenten daadwerkelijk te lezen. Dan zou hij hebben beseft dat de evangeliën zoals wij die hebben, grotendeels niet benadrukken dat Jezus God is. Het Evangelie van Johannes is een uitzondering, maar je zou Mattheüs, Markus en Lukas helemaal kunnen doorlezen zonder ooit de indruk te krijgen dat Jezus God was. Toch zijn het juist de gnostische evangeliën die van Hem iets anders dan een mens maken.

16

De apostolische basis van de evangeliën

De vraag is dus waarom wij deze vier evangeliën hebben en niet meer. Zoals ik al zei, ontleen de boeken van het Nieuwe Testament hun gezag aan het feit dat ze door apostelen zijn geschreven. Twee van de evangeliën zijn niet door apostelen geschreven, althans niet door een van de twaalf apostelen. Mattheüs en Johannes behoorden vanzelfsprekend tot de twaalf, en zij schreven evangeliën. Markus en Lukas behoorden niet tot de twaalf. Maar beiden waren waarschijnlijk apostolische mannen, in die zin dat ze met apostolische teams meereisden.

Paulus sprak soms over zichzelf en degenen die met hem meereisden als apostelen, hoewel Paulus een apostel van een andere soort was. Paulus was een apostel van hetzelfde niveau als Petrus, Jakobus, Johannes en die mannen. De anderen die met hem meereisden, hadden waarschijnlijk een soort afgeleid apostolisch gezag, omdat ze onder Paulus stonden. Ze reisden met Paulus mee, onder zijn leiding, enzovoort. Het team was apostolisch en daarom konden de mannen in dat team als apostolische mannen worden beschouwd, ook al waren ze zelf geen apostelen.

Alles wat Lukas schreef terwijl hij met Paulus meereisde, zou beslist nooit zonder de goedkeuring van Paulus zijn gepubliceerd. Dat geldt vooral als hij iets zo belangrijks schreef als het verhaal van Jezus' leven, of, in het boek Handelingen, het verhaal van Paulus' leven, geschreven terwijl Paulus en Lukas samen waren. Naar alle waarschijnlijkheid moesten deze boeken de goedkeuring van Paulus hebben voordat ze werden uitgegeven, en daarom worden ze als apostolisch beschouwd.

Volgens zeer vroege bronnen is ook het Evangelie van Markus apostolisch. De oorspronkelijke bron van deze informatie is Papias, die in het begin van de tweede eeuw leefde. Papias zei dat Markus de tolk van Petrus was en dat het Evangelie van Markus eigenlijk beschouwd moest worden als het Evangelie volgens Petrus, opgeschreven door Markus.

Deze vier evangeliën werden daarom erkend als voortbrengselen van de apostolische gemeenschap. De kerkvaders wisten dit en aanvaardden ze. De kerkvaders kenden ook de apocriefe evangeliën. Ze kenden het Evangelie van Filippus, het Evangelie van Thomas en deze andere evangeliën. Die waren er in de tweede en derde eeuw, en de

kerkvaders schreven vaak verhandelingen waarin ze die ontmaskerden en weerlegden. De eerste christenen wisten namelijk dat deze apocriefe evangeliën vervalsingen waren die ten onrechte op naam van apostelen waren geschreven. Ze waren pseudepigrafisch.

17

Vroege erkenning van de vier evangeliën

Zo erkende de vroege kerk de vier evangeliën in wezen vanaf het begin als afkomstig van de apostelen. Het vroegste daadwerkelijke verslag dat wij hebben van een erkende verzameling van vier evangeliën dateert waarschijnlijk van omstreeks 170 na Christus, en uit die periode hebben wij daarvoor twee bronnen. Een daarvan is de kerkvader Ireneüs. Ireneüs zei omstreeks 170 na Christus dat de vier evangeliën — Mattheüs, Markus, Lukas en Johannes — algemeen aanvaard waren en dat ze de enige evangeliën waren die door de hele kerk, overal ter wereld, algemeen werden aanvaard. Dit kan natuurlijk al lang vóór de tijd van Ireneüs waar zijn geweest. We hebben alleen niemand die het zegt. Ze kunnen die status zelfs bijna honderd jaar eerder al hebben gehad. Maar we hebben wel een zeer vroege getuigenis.

Als je erover nadenkt, deed Ireneüs die uitspraak in 170 na Christus, honderdvijftig jaar vóór Constantijn. Het is duidelijk dat Constantijn niets te maken heeft gehad met de beslissing welke evangeliën in de Bijbel thuishoorden. Die beslissing was algemeen bekend bij de gemeenten, bij alle gemeenten wereldwijd, minstens honderdvijftig jaar vóór de tijd van Constantijn. De suggestie dat Constantijn de canon van ons Nieuwe Testament heeft gevormd, is dus werkelijk volledig uit de lucht gegrepen.

Er was nog een vroege bron voor die informatie, en dat was Tatianus — T-A-T-I-A-N. Tatianus was de eerste die een evangeliënharmonie maakte. Ook tegenwoordig kun je evangeliënharmonieën kopen. Onze broeder Frank werkt al een paar jaar aan een evangeliënharmonie die je online kunt bekijken. Daarin staan alle vier de evangeliën in kolommen naast elkaar, met dezelfde verhalen naast elkaar en de vier evangeliën met elkaar vergeleken. De eerste poging om zoiets te maken kwam van een man die Tatianus heette. Zijn boek heette de Diatessaron, en het was een harmonie van de vier evangeliën. Ook dit werk dateert uit het jaar 170 na Christus en levert daarom bewijs

dat deze vier evangeliën in dat jaar de erkende evangeliën waren. Tatianus maakte zijn harmonie niet met drie evangeliën, vijf evangeliën of vier andere evangeliën. Hij gebruikte dezelfde vier evangeliën die in onze Bijbel staan.

Daarvóór waren er eerdere kerkvaders die uitvoerig uit onze vier evangeliën citeerden. We hebben geen eerdere getuige die zegt: „Deze vier zijn de vier aanvaarde evangeliën.” Maar we hebben wel de geschriften van de kerkvaders van vóór Ireneüs. Zij citeerden uitvoerig uit onze vier evangeliën en niet uit de gnostische evangeliën. Er is dus alle reden om te zeggen dat de vroege gemeente wist welke boeken door de apostelen geschreven waren en welke niet, en dat we alle reden hebben om de evangeliën die wij hebben te aanvaarden als boeken die daar thuishoren.

18

Handelingen en de brieven van Paulus

Wat natuurlijk de overige geschriften na de evangeliën en Handelingen betreft: volgens mij is Handelingen min of meer in het kielzog van Lukas in de canon terechtgekomen, omdat het evangelie van Lukas aanvaard werd als een authentiek apostolisch werk. Het boek Handelingen is eigenlijk Lukas, deel twee. Lukas schreef een werk in twee delen. Het eerste deel ging over het leven van Christus, in het boek Lukas, en het andere was het boek Handelingen, de Handelingen van de Apostelen. Het zou vreemd zijn om Lukas' eerste deel wel te aanvaarden en zijn tweede niet, vooral als de vraag was of het apostolisch was of niet. Dezelfde man heeft beide geschreven. Als je het ene aanvaardt, moet je ze duidelijk allebei als apostolisch aanvaarden. Daarom staan de evangeliën en Handelingen erin.

De overige boeken van het Nieuwe Testament zijn allemaal brieven. Zelfs het boek Openbaring is een brief. De brieven in ons Nieuwe Testament zijn geschreven door Paulus, Jakobus, Petrus, Johannes en Judas. Het apostelschap van Paulus werd binnen enkele jaren na zijn bekering door de gemeenten algemeen erkend. Zelfs Petrus verwees, zoals we in 2 Petrus hoofdstuk 3, vers 15 en 16 hebben gezien, naar alle brieven van Paulus als Schrift.

We weten niet of Petrus over precies dezelfde brieven van Paulus beschikte als wij, omdat de brieven van Paulus, net als de andere, als afzonderlijke documenten circuleerden. Paulus schreef één brief aan Rome, twee of drie of vier aan de

Korinthiërs, een brief aan de Galaten, een brief aan de Kolossenzen, enzovoort, en twee aan de Thessalonicenzen. Deze brieven gingen naar verschillende geografische gebieden. Maar omdat het brieven van Paulus waren, koesterden de mensen ze, maakten ze er afschriften van en lieten ze circuleren. Uiteindelijk heeft iemand na de dood van Paulus alles in het werk gesteld om al zijn brieven te verzamelen.

We weten niet of Petrus alle brieven van Paulus die wij hebben tot zijn beschikking had toen hij in 2 Petrus 3:15 over alle brieven van Paulus sprak. Maar blijkbaar kende hij er verscheidene, want Petrus gebruikt die uitdrukking wanneer hij spreekt over

en beschouw het geduld van onze Heere als zaligheid; zoals ook onze geliefde broeder Paulus, naar de wijsheid die hem gegeven is, u geschreven heeft, zoals ook in alle brieven, wanneer hij deze dingen ter sprake brengt. Daaronder zijn sommige zaken die moeilijk te begrijpen zijn, die de onkundige en onstandvastige mensen verdraaien, tot hun eigen verderf, zoals ook de andere Schriften.

2 PETRUS 3:15-16

Zelfs als Petrus maar vijf of zes brieven van Paulus had, in plaats van de dertien die wij hebben, dan nog geldt dat hij naar alle brieven van Paulus verwees als Schrift. Daarom hebben we alle reden om te geloven dat ze Schrift waren, omdat ze door de apostel Paulus geschreven waren. Als Petrus dus niet eens de volledige verzameling had en wij wel, dan zijn ze allemaal door de apostel Paulus geschreven en zouden ze dus allemaal dezelfde status als Schrift hebben.

19

Twijfelgevallen in het Nieuwe Testament

Petrus' apostolische legitimatie is eigenlijk nooit in twijfel getrokken. Daarom werd 1 Petrus altijd als Schrift aanvaard. Over 2 Petrus bestond lange tijd twijfel, omdat sommigen betwijfelden of Petrus 2 Petrus had geschreven. Het was een van die boeken die een tijdlang een beetje op afstand werden gehouden, omdat mensen aanvankelijk niet zeker wisten of Petrus 2 Petrus had geschreven. Hetzelfde gold voor Judas, omdat

niet bekend was dat Judas een apostel was. Judas was een broer van Jezus en een broer van Jakobus. Jakobus werd een apostel genoemd. Het boek Jakobus werd geschreven door Jakobus, de broer van de Heere, en die Jakobus behoorde niet tot de twaalf apostelen. Maar na de opstanding van Christus werd hij als apostel gerespecteerd. Paulus noemt die Jakobus in Galaten hoofdstuk 1 een apostel. Het is dus duidelijk dat Jakobus, de broer van Jezus, een apostel werd genoemd. Misschien gold dat ook voor Judas, de broer van Jezus. We hebben in het Nieuwe Testament geen specifiek getuigenis dat Judas als apostel werd erkend, maar hij was net als Jakobus. Hij was een broer van Jezus, en beiden waren gerespecteerde leiders in de gemeente. Waarschijnlijk werd Judas ook als apostel beschouwd.

Johannes was natuurlijk ook onbetwist een apostel. Daarom horen de brieven van Johannes, evenals zijn evangelie en het boek Openbaring, daarin thuis. Toch bestonden er vragen over sommige van deze boeken. Zoals ik al zei, werd bij 2 Petrus en Judas enige tijd betwijfeld of ze voldoende apostolische legitimatie hadden. Het boek Hebreeën werd vooral in twijfel getrokken omdat het anoniem is. Niemand weet echt wie Hebreeën heeft geschreven. Als we niet weten wie het geschreven heeft, is het natuurlijk moeilijk om te bevestigen dat het door een apostel geschreven is. Daarom wisten velen in de vroege gemeente niet zeker of Hebreeën in de Schriften van het Nieuwe Testament thuishoorde.

Ik denk dat de beslissing waarschijnlijk in het voordeel van Hebreeën uitviel omdat er in het boek zelf sterke aanwijzingen zijn dat het apostolisch is. De schrijver van Hebreeën vermeldt bijvoorbeeld in hoofdstuk 13 dat hij met Timotheüs reist. Timotheüs reisde altijd, of meestal, met Paulus mee. Wie er ook met Timotheüs reisde, die moet in dat gezelschap rond Paulus hebben verkeerd. Veel gemeenten dachten zelfs dat Paulus Hebreeën had geschreven. Er zijn redenen om daaraan te twijfelen. Sommige gemeenten geloofden dus dat Paulus het had geschreven, andere niet. Ik zal hier niet op die vraag ingaan. De discussie over wie Hebreeën heeft geschreven is ingewikkeld en verwarrend.

Maar in het boek zelf zijn er aanwijzingen. De schrijver van Hebreeën zegt zelf dat hij met Timotheüs reist, en we weten dat Timotheüs in wezen onafscheidelijk was van Paulus. Wie Hebreeën ook heeft geschreven, het was dus óf Paulus óf iemand uit die kring. En als zodanig was zijn geschrift waarschijnlijk net zo waardig om in de Schrift opgenomen te worden als de geschriften van Lukas. Er bestaat zelfs een theorie dat

Lukas de schrijver van Hebreeën is. De boeken Lukas en Handelingen, die door Lukas zijn geschreven, vertonen een van de meest ontwikkelde Griekse stijlen in het Nieuwe Testament. Het enige andere boek met een vergelijkbare, ontwikkelde Griekse stijl is Hebreeën. Dat bewijst niet dat Lukas het heeft geschreven. Er kunnen andere vroege christenen zijn geweest die in een ontwikkelde Griekse stijl schreven. Maar als het iemand was die met Timotheüs reisde, iemand die een van Paulus' metgezellen was, dan bestaat er op zijn minst een mogelijkheid dat Lukas het boek Hebreeën heeft geschreven. Als dat zo is, zou hij, of iemand uit dezelfde kring als hij, bevoegd zijn geweest om bij te dragen aan wat wij de Schrift noemen.

20

De definitieve canon en afgewezen boeken

Uiteindelijk werden al deze boeken aanvaard. Openbaring werd enige tijd in twijfel getrokken omdat de Griekse stijl van Openbaring niet lijkt op de Griekse stijl van het Evangelie van Johannes en de drie brieven van Johannes. Toch geloofde men in de eerste twee eeuwen bijna overal dat dezelfde Johannes die het Evangelie en de drie brieven schreef, ook Openbaring had geschreven. Maar in de vierde eeuw begonnen sommige mensen te zeggen: „Wacht eens, de stijl verschilt te sterk. Misschien was het een andere Johannes.” Dat werd enige tijd betwijfeld.

Alle zevenentwintig boeken die wij hebben, en geen andere, werden echter aanvaard door de Synode van Hippo in 393 en de Synode van Carthago in 397. Ook de Latijnse Vulgaat van Hiëronymus, die tussen 382 en 405 na Christus werd vertaald, had dezelfde canon van het Nieuwe Testament als wij. Vóór die tijd waren er bepaalde gemeenten die over enkele van onze boeken niet zeker waren. Ook waren er vóór die tijd enkele andere boeken die mensen erin wilden opnemen.

Er was een boek dat de Didache heette. Dat is nog altijd te lezen en genoot veel aanzien in de gemeenten, maar het was niet door de apostelen geschreven en werd daarom niet opgenomen. Sommigen wilden het erin hebben. Er was een boek dat De herder van Hermas heette en dat enigszins op dezelfde manier is geschreven als het boek Openbaring. Het is een reeks visioenen van een man die Hermas heette, en de vroege

gemeente stelde dat boek werkelijk op prijs. Ze lazen het veel, en sommigen wilden dat het in de canon van de Schrift werd opgenomen. Maar omdat het niet door een apostel of iemand uit de kring van de apostelen was geschreven, werd het niet opgenomen.

Als het Nieuwe Testament werkelijk een verzameling profetische geschriften was geweest, zoals het Oude Testament dat was, dan zou De herder van Hermas waarschijnlijk zijn opgenomen. Veel vroege christenen beschouwden het namelijk als een profetisch boek. Maar omdat de boeken van het Nieuwe Testament apostolisch waren en niet profetisch, en Hermas geen apostel was, kwam zijn boek uiteindelijk niet door de definitieve selectie.

Er is ook een vermeende Brief van Barnabas en er zijn twee Brieven van Clemens, die veel mensen mogelijk als canonieke vroege geschriften beschouwden. Maar de Brief van Barnabas was niet geschreven door de Barnabas die met Paulus reisde, en de identiteit van Clemens is niet met zekerheid bekend. Daarom werden ze niet opgenomen. Uiterlijk aan het einde van de vierde eeuw erkenden alle gemeenten de zevenentwintig boeken van het Nieuwe Testament die wij hebben, en niet meer.

Er zijn nog een aantal andere dingen die ik als inleiding op de Bijbel wil zeggen. Ik zal verdergaan met deze aantekeningen en daarna verdergaan met onze inleiding op de Pentateuch.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Efeze 4:11
- 1 Korinthe 12:28
- 1 Korinthe 7:25
- Johannes 13:20
- Lukas 24:44
- Johannes 4:9
- Johannes 4:19-20
- 2 Petrus 3:15-16

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.